

megállapítása volt, nem pedig a terület általajig való átvágása.

A metszetalban két korábbi, markánsan elkülönülő járószint volt megfigyelhető: egy a jelenlegi járószinttől mintegy 40 cm-re levő vörös téglaporos, és a másik, egy 70–75 cm-re levő fehér meszes kőporos. Mindkét réteget vágja a terület É-i részén kialakított nagyméretű meszes gödör, amely a templomfaltól 80 cm-re kezdődik és 240 cm-ig tart, lefelé az árok kialakított szintje alá mélyed. Hasonlóképpen vágja a réteget a terület D-i oldalán kialakított szennyvízcső árka.

A templomfal vonala előtt 80 cm távolsáig egy visszabontott fal került elő. A templomfal mintegy 10 cm széles lábazata a korábbi fal visszabontott szintjének vonalában került kialakításra, így a templomfal tulajdonképpen nekitámaszkodik az előkerült falnak. A templomfal habarcsoszása fehér, a korábbi fal habarcsoszása sárga. A két fal struktúrájában is eltérő, a templomfalban másodlagos faragott kövek láthatók, a másik fal egyszerű tört illetve nagyoltan faragott köves.

Az árok alját egy faszenes kevert földréteg alkotja, melynek rétegvonala megegyezik az említett visszabontott fal visszabontási síkjával.

A fehér, meszes kőporos járószint alól nem került elő datálást lehetővé tevő leletanyag. A réteg felett, a vörös téglaporos járószintig mázas 19. századi „népi” kerámia került elő. A téglaporos réteg felett pedig 20. század eleji konyhai edénytörmelék és vágott állatcsont volt található. A meszesgödör betöltésében szintén 20. századi üvegtörmeléket találtunk nagy számban.

KOPPÁNY ANDRÁS

411. Veszprém, Veszprémvölgyi apácakolostor

(Veszprém megye) Á, Kk

Az 1999. évi kutatások folytatásaképpen 2000-ben lehetőségünk volt a 18. sz. második felében épült jezsuita templom belsejének feltárására. A templom felújítását megelőzően a veszprémi Lackó Dezső Múzeum faragott kőanyagát egy ideiglenes kőtárba helyeztük át. A belsőben végzett kutatásokkal párhuzamosan a templomtól délre újabb szelvényeket nyitottunk, melynek célja a monostor templomának azonosítása és feltárása volt. Megállapíthattuk, hogy a terület legkorábbi középkori objektumai a templomtól D-re egy kora Árpád-kori település gödrei és cölöplyukjai voltak, ám ezek alaprajzi elrendezésére a későbbi (szintén középkori) beépítettség miatt nincs adatunk.

E településnyomok megszüntetésekor egy planíréteget terítettek szét, ebbe mélyedtek az eddig legkorábbinak tartható kolostortemplom alapfalai és néhány felmenő kőora. A közel 15 m belső hosszúságú, hosszaházis elrendezésű templom egyenes szentélyzáródású volt. Déli felét Rhé Gyula 1930-as évekbéli ásatásának köszönhetően már nem ismerjük. A templom padlószintjét és egy öntött mészhabarcs-padló részletét is feltártuk.

E templomhoz északról egy szintén egyenes szentélyzáródású, 7 m belső hosszúságú oldalkápolnát építettek hozzá. A kis oldalkápolna szentélye és hajójának K-i szakasza alatt egy kriptát találtunk a jezsuita templom belsejében, a D-i hajófal mellett. Ennek lejárati lépcsője a kápolna É-i hajófal mellett vezetett le, innen D felé fordulva egy profilálatlan, négyzet átmetsetű szárkövekkel rendelkező ajtó nyugati szárköve és küszöbköve maradt meg. A kripta öntött mészhabarcs-padlója közvetlenül a sárga agyag általajon feküdt. A kripta törmelékes betöltésében rengeteg falfestés-töredéket találtunk, melyek anyagukban megegyeznek a kápolnahajó É-i falán megmaradt szürke lábazati festéssel. Az egyik freskótöredéken látható gótikus minuszkulás feliratrészlet betűtípusa alapján a 14. század vége felé készült, amennyiben a festés első periódusú. Mindenesetre a kápolna alapfalai korábbi sírokat vágta. A kápolna bontási rétegéből kopott, valószínűleg 1372-re keltezhető I. Lajos-érem került elő, mely azt bizonyítja, hogy az oldalkápolna és a kripta rövid életű volt. A kápolna D-i felét a jezsuita templom D-i hajófalával teljesen elbontották, a kolostortemplomhoz való csatlakozásával együtt, így a két templomrész közti átjárása nem ismert. Az oldalkápolnától É-ra templom körüli temető részletei kerültek feltárásra, a temető körítőfalát a jezsuita templom K-i, íves fala alatt figyeltük meg. Ettől K-re a temetőárok egy részlete is előkerült. A temetőhöz tartozó plébániaegyházról egyelőre nincs adatunk.

A 14. sz. végén–15. sz. elején nagy átépítés zajlott a kolostor területén. Ennek keretében elbontották az oldalkápolnát, használaton kívül helyezték a régi apátsági templomot. Az új kolostortemplom 25 m hosszú volt és nyolcszög három oldalával záródó szentéllyel rendelkezett, ennek részletei a jezsuita templom K-i homlokzata előtt D felé vezető út alatt kerültek elő. A hajó É-i alapfala a jezsuita templom É-i hajófalával egyezik meg, D-i fala a barokk D-i fallal párhuzamosan, attól D-re található. A nagy tereprendezés során megszüntették a korábbi temetőt, a tavalyi ásatásunk adatai szerint a kolostortól É-ra fekvő, földfelszínre épített házak is ekkor kerülhettek megszüntetésre. Az új templom öntött mészhabarcs-padlóval rendelkezett, ebbe számos apáca-sírt vágta, melyeket el lehetett különíteni a megszüntetett templom körüli temető sírjaitól. Megállapíthattuk, hogy a templom Ny-i fala ÉK-DNy irányban részútosan húzódik, igazodva a tőle nyugatabbra szintén a 14. sz. végére–15. sz. elejére keltezhető, ám ekkor már meglévő kolostoregyütteshez. Úgy véljük, a közismert, 1387-es Konch mester féle szerződés e hosszan elhúzódó építkezés egyik szakaszára vonatkozik, ám ma még nem tudjuk azonosítani a forrásban említett épületeket. Ugyanígy a további ásatásoknak kell eldönteni, hogy a feltárt kolostortemplomtól DNy-ra húzódó kolostorfalak milyen viszonyban vannak a most feltárt templomrészletekkel. Szondázásainkból kiderült, hogy számos korábbi épületből már csak a legelső kőor van meg (a rétegződés az 1930-as években elpusztult), emiatt egyelőre

nem tudunk közelebbit mondani a korai apátsági templom Ny-i fala előtt álló négyzetes toronyépületről sem.

Konzulens: Juan Cabello, munkatársak: Bodó Balázs, Koppány András, építészek: Sedlmayr János, Máté Zsuzsanna.

FÜLÖP ANDRÁS

412. Vésztő, 20. sz. lelőhely
(Békés megye) R

A lelőhelyen július 3. és 31. között közös magyar–amerikai, kora rézkori településkutatási program részeként szondázó ásatásra került sor. Ez évi munkánk elsődleges célja az volt, hogy képet kapjunk a Tiszapolgári kultúra időszakára keltezhető település állapotáról, mivel a lelőhely teljes feltárását tervezzük a későbbiekben.

A mintegy 100×70 méteres, nagyjából észak-déli irányú, egykori érmedret kísérő hát legmagasabb részén kezdtük a munkát. A felszínen jelentkező szürke, paticsos foltok alapján, házhelyek reményében először három darab, 2×2 méteres kutatószelvényt jelöltünk ki, majd a későbbiekben a keleti lejtőben újabb, az előzőekkel azonos méretű szelvényt nyitottunk.

Első szelvényünk északnyugati sarkában feltételezhetően egy ház sarkára leltünk. A leletanyag tiszapolgári kerámiatöredékekből és állatcsontokból állt. Második szelvényünkben újabb ház nyomai kerültek elő. A vastag, átégett paticsréteg alatt padló határozatlan nyomait is megtudtuk figyelni. A padlószintről előkerült kerámiatöredékek ugyancsak a kora rézkorra datálhatók. A szelvény északi végében újabb, bizonytalan jellegű, azonos korú objektum is előkerült. A teljes szelvény területe beleesik egy korábbi, tiszapolgári leletanyagot tartalmazó gödör területébe. A déli szelvényfal mellett, az egykori házfal omladékában, valamint kisebb részben a ház padlójában csont nyílhegyekre leltünk. A szelvény északnyugati negyedét nem sikerült teljes egészében feltárnunk. A 3. szelvényben egy gödör, valamint északkeleti részében talán egy ház maradványait bontottuk ki. A tiszapolgári jellegű kerámia mellett állatcsontok és kova, illetve obszidián maradványok is felszínre kerültek. A szelvény északkeleti negyedének feltárását nem tudtuk befejezni. Negyedik, teljesen feltárt szelvényünk egy hulladékgyöngy területébe esik. Nagy számban találtunk itt tiszapolgári jellegű kerámiatöredékeket és állatcsontokat, valamint néhány erősen kopott, Árpád-kori edénytöredéket.

A leletek a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum régészeti gyűjteményébe kerültek. A kerámia-, patics-, faszén- és állatcsontminták kormeghatározására és anyagvizsgálatára az Ohio State University laboratóriumában kerül sor.

Munkatárs: William A. Parkinson (University of Cincinnati). Az ásatáson részt vett: Richard Yerkes (Ohio State University), valamint a JATE és az ELTE régész-hallgatói. A feltárást a University of Cincinnati alapítványa támogatta.

GYUCHA ATTILA

413. Visegrád, Fellegvár
(Pest megye) Kö

A visegrádi fellegvár É-i belső falszorosában folytattunk ásatást. A korábbi szelvények a Zsigmond-kori rétegekig hatoltak le, csak két helyen érték el a sziklafelszínt. A két régi szelvény közti terület É-i felén nyitottuk meg a 2000/I. és a 2000/II. szelvényeket, így K-Ny-i metszetet is kaptunk a falszorosról. A belső falszoros D-i felén lévő szikla, és a felette lévő várfal átrepedezett, omladékos állapotban van, így a falszoros D-i felében csak ennek megerősítése után dolgozhatunk.

A két szelvény egységes betöltésű és leletanyagú volt. Az É-i belső falszorosban a sziklát a késői Anjou, korai Zsigmond korban visszavesték, és az É-i falat is akkor húzták fel, ehhez alsó zoklinak a sziklát használták. Az alsó járósíntet fehér habarcsos mészköcsíkok jelzik. Az e fölötti laza, világosbarna, szemetes, nagy köves betöltésből a korai Zsigmond-korra keltezhető kályhacsempék kerültek elő: például nagyméretű, négyzetes, sötétzöld mázas, Szent Györgyöt a sárkánnyal ábrázoló, illetve háromszlopos, felül rozettás vakmérműves félcsempe, sárgamázas kályhapártázat. Ezek a csempe-típusok csak ebből a rétegből kerültek elő, míg a késői Zsigmond-korra keltezhető kályhacsempék a szelvény teljes mélységéből. A választóvonalat a nagyköves szint felett megjelenő tömött, sötétbarna járósínt jelentette. A járósínt fölött laza, szemetes, téglás, tetőcserepes, építési törmelékes rétegek húzódtak, melyekből a csak késői Zsigmond-korra keltezhető kályhacsempék, például állatmesés, városkapus, sárkányrendes-címeres, dongás hátú, áttört előlapú, mérműves kályhacsempék kerültek elő, sárga- és zöldmázas, hagyma alakú kályhaszemek töredékeivel együtt, feltehetően egy kályhán belül is váltakozó színnel. A kályhaszemek közül a felső palotaszárnyból a falszoros K-i területére kidobott fehér anyagú, vörös festésűek mellett szürke, négyzetes, sarkán fonatos díszűeket tettünk el. A kerámia elsősorban konyhai hulladék, fazekak, fedők, nagyon sok az osztrák áru, fazekak, kancsók is. A felső rétegekben nagyobb arányban fordul elő a konyhai kerámia, mennyisége a későbbiekben lecsökken és elsősorban kályhaszemek-kályhacsempék teszik ki az anyag nagyobb részét. A legfelső rétegekből bordó engóbbal festett loštizei edények töredékei kerültek elő, a középső rétegből egy 1500 körülre keltezett, ördögfejből kialakított háromlábú, zöldmázas, aprófüles edényke két töredéke. A kora Zsigmond-kori rétegekből egy ausztriai szürke, mázatlan, plasztikus emberfejben végződő edényt találtunk. Nagy mennyiségben kerültek elő a 3. rétegtől lefelé a sárga- és zöldmázas, nagyméretű tárolóedények töredékei a teljes mélységből. A 2–3. rétegtől lefelé vastag falú, samottos anyagból, sötétzöld mázas enyhe körívet kiadó égetett agyagból készült tárgy töredékeit tártuk fel, melynek darabjai között nagy átmérőjű, bordás, illetve kis átmérőjű, hullámos peremű darabok is vannak. Mivel belül is mázas, ezért tető-, vagy kályhagömb nem, inkább egy összetett kút vagy medence töredékei lehetnek.